

Elokuva raittiuskasvatuksen välineenä

Elokuva on entistä vahvemmin mukana tiedon levittämisessä. Havaintovälineiden kehittäminen on mahdollistanut elokuvan "uudelleen syntymisen" kaikissa maissa. Niitä käytetään koulutus-, tiedotus- ja viihdetilaisuuksissa.

Näköaistin välityksellä tulee neljä kertaa enemmän vaikutteita kuin muiden aistien kautta yhteensä, peräti 80 % kaikista aistimuksistamme. Kun kuvaan yhdistetään ääni, on käytettävissä sangen tehokas viestintämenetelmä. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan pelkkä äänielokuvan katselu talletti muistettavista asioista 30 %. Jos katselua edelsi keskustelu aiheesta ja katselun jälkeen suoritettiin suullinen tai kirjallinen yhteenveto, oli muistiinjäätösprosentti 50. Toinen katselukerta kohotti luvun 60 %:iin.

Filmiesitysten suunnittelusta ja toteutuksesta

Raittiusyhdistysten, oppilaitosten, nuoriso- ja urheilujärjestöjen ym. yhteisöjen järjestämissä tilaisuuksissa voidaan esittää joko varsinaisena ohjelmanumerona tai muun ohjelman lomassa alkoholin, tupakan ja huumeiden käytöstä aiheutuvia ongelmia käsitteleviä lyhyitä tai täyspitkiä 16 mm:n kaitaelokuvia. Usein elokuva toimii tilaisuudessa keskustelun käynnistäjänä.

Esityspäivää suunniteltaessa on otettava huomioon tilanteen mukaan paikkakunnan muut samanaikaiset tapahtumat: viihdetilaisuudet, urheilutilaisuudet, konsertit, elokuvaesitykset ja televisionkin ohjelmat.

Jos tilaisuuteen kutsutaan runsaasti yleisöä ilmoitusten ym. avulla, se on julkinen, ja tällöin tarvitaan poliisiviranomaisen lupa. Anomus tehdään erityiselle lomakkeelle ja mukaan liitetään filmin vuokraajalta tai lainaajalta saatava filmin ennakkotarkastustodistus.

Kutsuun on hyvä merkitä esitettäväksi tarkoitetut elokuvat ja tilaisuuden arvioitu kesto aika. Kokoukseen, esitelmään tai muuhun runsaasti aikaa vievään tilaisuuteen liitettävän raittiusfilmin sopiva pituus on noin 15–30 minuuttia. Jos esitetään useita filmejä, on esitysaikoja laskettaessa lisättävä koko esityksen pituuteen esitysteknisistä syistä (kuten takaisinkelaus ym.) noin 25 %.

On tutkittava etukäteen esityspaikan soveltuvuus. Riittääkö salin koko? Onko pimennysmahdollisuutta? Akustiset seikat?

Projektorin ja valkokankaan välisen etäisyyden sekä parhaan katsomisetasäisyyden takia huone ei juuri voi olla viittä metriä lyhyempi.

Esityslaitteita saa tarvittaessa lainaksikin. Kuntien oppimateriaalikeskukset, nuorisotoimistot ym., suuret järjestöt, oppilaitokset, työpaikat sekä hyvin varustetut valokuvausliikkeetkin lainaavat näitä laitteita.

Projektorista on varmistettava, että siinä on tilattuihin elokuviin sopiva — joko magneettinen tai optinen — ääni. Useimmissa on molemmat järjestelmät. Mukana täytyy olla myös riittävän pitkä kaapeli, jatkojohto, varalamppu ja -sulake sekä suuri takaisinotto-kela.

Laitteiden kunto on tarkistettava hyvissä ajoin sekä asennettava valmiiksi ennen yleisön saapumista. Johdot on vedettävä seinien vierustoja pitkin, ettei niihin kompastuta.

Elokuva on hyvä katsoa kertaalleen paristakin syystä: 1) Varmistetaan, että se on esityskunnossa eikä poikki tai väärinpäin kelattu. 2) Järjestäjien on tunnettava filmit ja niiden sanoma, koska tilaisuudessa mahdollisesti keskustellaan filmien sisällöstä.

Filmi on pujotettava projektoriin oikein. Kuva tarkennetaan ja äänen voimakkuus säädetään sopivaksi. Elokuva jätetään valmiusasentoon odottamaan esityksen alkua siten, että suojafilmi on koneessa. Koneenkäyttäjän on oltava lähellä, jotta hän voi aloittaa esityksen heti, kun sen vuoro tulee. Etukäteen on sovittava aloittamisen ilmoittamistavasta ja salin pimentämisestä.

Paras katseluetäisyys on noin 2,5 kertaa kuvan leveys katsotessa 16 mm:n kaitafilmejä ja 3,5 kertaa kuvan leveys, kun katsotaan 8 mm:n kaitafilmejä.

Elokuvakopiot ovat usein kalliita. Niiden rikkoutuminen voidaan estää huolehtimalla siitä, että laitteet ovat kunnossa ja huolletut, esittäjä hallitsee laitteiden käytön ja kopioita käsitellään kaikissa vaiheissa erittäin huolellisesti. Varovaisuudesta huolimatta elokuvakopio saattaa vahingoittua. Asiasta on ilmoitettava elokuvan omistajalle, usein filmin mukana on kaavake tätä varten. Pienikin vaurio saattaa seuraavilla esityskerroilla — ellei sitä ole korjattu — tulla pahemmaksi ja pilata filmin täydelliseti.

Alkoholikysymystä käsittelevät elokuvat

Alkoholia käsittelevät elokuvat voidaan jakaa kahteen pääryhmään: alkoholin valmistukseen ja jakeluun liittyviin sekä alkoholin vaikutusta ja haittoja tavalla tai toisella esitteleviin. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat ns. raittiuselokuvat.

Alkoholin valmistukseen liittyviä elokuvia ovat alkoholitehtaiden sekä olut- ja viinitehtaiden mainos-, pr- ja opetuselokuvat. Myös eräiden maiden elinkeinoja kuvaavissa filmeissä on viinin valmistuksella sijansa. Kemian ja fysiikan alaan liittyvissä opetuslokuissa tutkitaan myös alkoholia. Keväällä 1977 voimaan tullut alkoholin mainontakiello rajoittaa nykyään näiden filmien käyttöä, joten tämä on otettava huomioon kohderyhmiä ajatellen.

Suomen Raittiusjärjestöjen

Keskusliitto on 20 raittiusjärjestön muodostama keskusjärjestö, jonka elokuvapalveluun kuuluu noin 90 raittiuselokuvaksi määritettyä filmiä, lukuisa joukko urheilua, matkailua, nuorisotyötä, yhteiskuntaa sekä UNESCO:n toimintaa esitteleviä filmejä ja ajanvietefilmejä. Raittiusfilmit eivät käsittele pelkästään alkoholin vaan myös tupakan ja huumeiden käyttöä sekä näistä aiheutuvia haittoja. Liiton toimiston lainauskäytössä on joukko vaihtuvia ulkomaisia opetuselokuvia, joista annetaan tarvittaessa oma erillinen luettelonsa. Liiton kaikki elokuvat on mainittu luettelossa, josta selviävät myös lainausehdot.

Suurimpien kuntien raittiuslautakunnilla on hallussaan esitettäviksi ja lainattaviksi tarkoitettuja raittiusaiheisia elokuvia, joita yhteisöt, koulut ja järjestöt voivat tiedustella.

Noin 50 kuntaan on niiden koululaitoksen uudelleen järjestämisen yhteydessä perustettu kunnallisia av-/opetusväline-/oppimateriaalikeskuksia. Näistä voivat kunnan alueella toimivat yhteisöt ym. tiedustella erilaisia elokuvia, mm. raittiuselokuvia, sekä niiden esittämiseen tarvittavia laitteita ja saada neuvontaa.

Urheilun keskusjärjestöt, nuorisojärjestöt, uskonnolliset järjestöt, terveysalan järjestöt ja elokuvavuokraamot levittävät myös raittiusaiheisia tai raittiuskasvatustyyssä esitettäväksi soveltuvia 16 mm:n lyhytelokuvia sekä täyspitkiä elokuvia.

Opetuselokuvien vuokrausta hoitava Valtion audiovisuaalinen keskus esittää luettelossaan yli 450 elokuvaa, joukossa myös raittiusaiheisia, sekä luettelon kaikista Suomessa toimivista 84 kaitaelokuvainaaamosta.

Elokuvia saa myös suoraan Suomen Raittiusjärjestöjen Liiton jäsenjärjestöiltä. Useilla poliittisilla puolueillakin on raittiusjärjestöt. Lisäksi esim. Liikenneturvan ja Liikenneraittiusliiton toimintaan liittyy filmien ja diasarjojen lainausta ja myyntiä.

Elokuvia lainataan joko maksutta tai maksua vastaan. Mikäli

elokuva on maksullinen, tavallimmin korvaus on 4—30 markkaa.

Oheisessa liitteessä luettelo eräistä Suomessa toimivista kaitaelokuvainaaamoista, joilla on alkoholin, tupakan ja huumeiden käyttöä käsitteleviä elokuvia.

Liite

Valtion audiovisuaalinen keskus (VAVK). Hakaniemenkatu 2, 00530 Helsinki 53. Puh. 90/706 3257 klo 8.00—12.00. Eri alojen opetuselokuvia noin 450 kpl.

Suomen Raittiusliiton Elokuvapalvelu. Annankatu 29 A 18, 00100 Helsinki 10. Puh. 90/640 416. Yhteiskunnallisia alkoholin, tupakan ja huumeiden käyttöä sekä näistä aiheutuvia työelämän haittoja käsitteleviä filmejä noin 90 kpl. Dia- ja rainasarjoja myynnissä.

Kansan Raittiusliitto. Simonkatu 8 B 23, 00100 Helsinki 10. Puh. 90/642 183. Noin 20 erityyppistä raittiusfilmiä.

Helsingin kaupungin raittiuslautakunta. Eerikinkatu 24 A, 00100 Helsinki 10. Puh. 90/402 3242. Raittius- ym. aiheisia elokuvia 158 kpl ja diasarjoja 85 kpl. Lainataan vain Helsingissä toimiville oppilaitoksille sekä raittius-, nuoriso- ja urheilujärjestöille.

Poliittisten puolueiden raittiusjärjestöjä: Maaseudun Raittiusliitto, Kansan Raittiusliitto, Kansandemokraattinen Raittiusliitto, Porvarillinen Raittiusliitto ry., Yhteiskunta Raittiiksi ry., Finlands Svenska Nykterhetsförbund.

Kirkon Tiedotuskeskus. Kaisaniemenkatu 10 A, 00100 Helsinki 10. Puh. 90/179 882. Lyhytelokuvien aiheina mm. yhteisvastuu, nuorisotyö ja nuorison sosiaaliset ongelmat.

Suomen Kirkon Sisälähetysseuran Visuaalipalvelu. Töölönkatu 55, 00250 Helsinki 25. Puh. 90/440 561. Alkoholi- ja huumeongelmia käsitteleviä filmejä, mm. Ruoho ei ole aina vihreätä (28 min., väri). Diasarjoja myynnissä.

Terveyskasvatuksen Keskus ry. Töölönkatu 15 E 94, 00100

Helsinki 10. Puh. 90/496 511. Saatavana 54-sivuinen Terveyskasvatusaineisto 1977 -luettelo täydennysluetteloineen; sisältää lääkintöhallituksen hyväksymiä lehdistiä, julisteita, elokuvia (alkoholi- ja huumeaiheisia 7 kpl) ja diasarjoja. Oheissa myös luettelo terveysalan järjestöistä. Keskukseksi ei ole lainaustoimintaa.

Liikenneturva. Iso Roobertinkatu 20, 00120 Helsinki 12. Puh. 90/658 688.

Talouselämän AV-keskus. Eteläranta 8, 00130 Helsinki 13. Puh. 90/174 511. Koti- ja ulkomaisia teollisuuden ja talouselämän eriaiheisia opetus- ja pr-elokuvia. Eräät soveltuvat raittiuskasvatuksessa käytettäväksi.

Suomen Elokuva-arkisto ry. Eteläranta 4 B, 00130 Helsinki 13. Puh. 90/171 010. Elokuvakkerhofilmejä ja dokumenttifilmejä, myös alkoholin käyttöä sivuavia. Piirrettyjä lastenelokuvia.

Oy Alko Ab:n Tiedotuspalvelu. PL 350, 00101 Helsinki 10. Puh. 90/609 1359/ Leena Penttilä. Alkosta voi maksutta lainata seuraavia 16 mm:n filmejä:

- Alkoholi ihmisruumiissa. Animaatioelokuva alkoholin kertakäytön fysiologisista vaikutuksista. Kesto 15 min. Kielet suomi, ruotsi, englanti.
- Alkoholi ja terveys. Animaatioelokuva pitkäaikaisen alkoholin käytön terveydellisistä vaikutuksista. Kesto 23 min. Kielet suomi, ruotsi, englanti.
- Alkoholi ja työelämä. Elokuva alkoholiongelmien ehkäisystä ja hoitoonohjauksesta työyhteisössä. Kesto 29 min. Kielet suomi, ruotsi.
- Junamatka. Opetuselokuva jengi-ikäisen nuorison alkoholin käytöstä, asenteista, syistä, seurauksista ja haitoista. Kesto 24 min. Kielenä suomi.

Pertti Kaarna